

יבמות קג

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

חלצה בקב הקיטע כו' חליצתה כשרה. /הקשו התוס' כיון דכשר לחליצה א"כ עביד להילוכא, ואמאי לא טמא מדרס גם בלא כתיבין, ותירצו דאין עשוי כל כך להילוך שיהא טמא מדרס, ומ"מ ראוי לחלוץ, דלא גרע מסנדל דעכו"ם וסנדל דבי דינא כדאמר לקמן (קד.). צריך ביאור החילוק בין חליצה לטומאת מדרס. ונראה הטעם דלחליצה העיקר שיהא ראוי מצד עצמו דהיינו מצד המציאות להילוך, ואע"פ שאין משתמשין בו להילוך דלא עשוי לצורך זה, כגון סנדל דבי דינא שעשוי לצורך חליצה, וכן סנדל של עכו"ם, משא"כ לענין טומאת מדרס דדרשינן במס' שבת (נט.). דאם כפה סאה וישב עליו הזב, אינו טמא דאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו, וצריך שיהי' מיוחד לשיבה לקבל טומאת מדרס, ועי' מה שכתבנו לקמן (קג. ד"ה הכי קאמינא).

2. תוס' רבנו פרץ

דמ"א⁹², [דכתי'] ביה ועמדו שני האנשים⁹³, וא"ת א"כ ליתכשר בד[יעבד] בישיבה, דומיא דדין. י"ל דאה"נ, אלא קרא אסמכ[תא בע]למ' הוי, וע"כ צ"ל [כן] דאי דרשא גמורה היא היכי כשר [בדי]עבד הא ככה עיכובא היא, וכן מוכח בפ' [בתרא] דמועד קטן⁹⁴ דקאמ' מניין לקריעה מעומד דכתי'⁹⁵ [ויקם] איוב ויקרע מעילו.

בין עומד בין יושב⁹⁰, *פסק* נר' דמ"מ לכתחילה מצוה לעמוד, וכן יש בתוספת'⁹¹ ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה, מיכאן לחליצה שהיא מעומד, וא"ת ומאי טעמ' בעינ' חליצה בעמידה, וי"ל דלגמר דין

91 לא מצאתי בתוספתא,

אולם בראשונים הביאו כן מהספרי דברים פסקא רצ, עי' רשב"א, ריטב"א, מאירי, ועי' תוס' ד"ה בין. 92 כדאמרינן לקמן קד, א. 93 דברים

3. תוספות מסכת יבמות דף קג עמוד א

בין עומד בין יושב - וא"ת ומהיכא ס"ד לפסול יושב וי"ל משום דאמר לקמן (דף קד.) דהויא כגמר דין ואמרינן בפרק שבועת העדות (שבועות דף ל: ושם) בשעת גמר דין ד"ה דינינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה ומהאי טעמא בעינן לקמן (דף קו.) עמידה לכתחלה דא"ל רבי חייה בתי עמודי לל"א שפי' בקונט' ועוד דכתיב ועמד ואמר ומיהו עיכובא ליכא מדלא כתיב ויעמוד ויאמר אבל ועמד ואמר אינו אלא סיפור דברים בעלמא והכי נמי מפרש במסכת מועד קטן (דף כא. ושם) גבי מנין לקריעה מעומד אבל ועמדו שני האנשים אף על גב דלא כתיב ויעמדו היינו לפי שאין כתיב שם מעשה אחר כך אבל הכא אחר ועמד כתיב המעשה ואין כאן אלא סיפור דברים בעלמא

כמו עמדו וקדשו ועמדה ונשאת והא דדרשינן בספרי ועמד אין דברים הללו אלא בעמידה אומר רבינו יהודה דשמא לכתחלה בעי הכי כדפרישית.

4. חדושי הרשב"א על מסכת יבמות דף קג/א

אבל מהא דאקשי ליה רב אשי איכא למידק ודאי דאפילו לכתחלה נמי חולצת בין עומד בין יושב כדאמרן. והא דתניא בספרי (כי תצא פי' רצ) ועמד ואמר מלמד שאין אומר דבריו אלא בעמידה, משמע דפליגא אברייתא דבין עומד בין יושב ותנאי נינהו, דתנא דספרי דריש ועמד ואמר ותנא דבין עומד בין יושב לא דריש ליה מדלא כתיב ויעמוד ויאמר, ואנן אברייתא דשנויה בגמרא סמכין דמשמע דאיהי נשנית בבית המדרש. ועוד מדמותבין מינה אלמא הלכתא היא:

אבל הגאונים ז"ל נראה שסמכו על אותה ברייתא שבספרי וכתבו דדברים אלו אין אומרין אותן אלא בעמידה, וכן בהלכות הרב רבינו אלפסי ז"ל בסדור החליצה. ואיני יודע מפני מה סמכו על אותה ברייתא ולא על ברייתא זו שהיא העיקר כמ"ש. ושמא חששו לה להחמיר

5. תוספות מסכת יבמות דף קג עמוד א

והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה - וא"ת מהיכא ס"ד למעוטי סומא וי"ל מדכתיב לעיני הזקנים וה"א דה"ה לפני יבם א"נ משום דכתיב וירקה בפניו דהוי כמו לעיניו קמ"ל דלא.

6. רמב"ם יד החזקה הלכות יבום וחליצה פרק ד

(ח) הכל בלשון הקדש שנ' ככה בלשון הזה וכל היושבין שם עונין אחריה חלוץ הנעל שלשה פעמים וצריך שתתכוון היבמה שתחלוץ לו ויתכוון הוא שיחלוץ לה ויעשו מעשים אלו לשמן והסומא אינו חולץ שנ' וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק. [השגת הראב"ד - והסומא אינו חולץ א"א והוא שיש שם אחר שיחלוץ]:

7. מגיד משנה על הלכות יבום וחליצה פרק ד הלכה ח

והסומא אינו חולץ. ממה שאמרו בברייתא שם (דף ק"ג) והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה למד רבינו שאין חולץ לכתחילה ונתן לה טעם לדבר משום דכתיב וירקה בפניו אבל בדיעבד כשרה שהרי אין ריקה מעכבת כמו שיתבאר.

ובהשגות: א"א והוא שיש שם אחר שיחלוץ ע"כ סובר הוא ז"ל דכל היכא דליכא אחרנא אפילו לכתחילה חולץ וברייתא דמשמע דוקא דיעבד הוא בשיש שם אחר ואיני יודע הכרח בזה אלא או ברייתא הוא בדוקא בכל גוונא או דילמא לאו בדוקא אלא משום סיפא דקתני בשאר דינין חליצתה פסולה תנא רישא כשרה והוא הדין אפילו לכתחילה:

8. רישב"א [קוק]

דבעי עמידה לכתחלה אינו אלא משום ועמדו שני האנשים, מהיכא תיתי לן דצריך למדחס רגליה²⁴⁷, ופרקי לעולם דדיחס²⁴⁸*[לרגליה], פי' דהכי גמירי לה²⁴⁹ דאפילו כשחולץ מיושב צריך למדחסי רגליה דתהוי חליצה מעליא.

ובכתי"ס: רגליה. 249 לכאורה מהלשון "דהכי גמירי לה", משמע דדין דבעי למדחס כרעיה הוא מכח הלכה למשה מסיני, וכ"כ הערול"נ מעצמו בתחילת סוגיין ראה ציונים*226 עוב"ז. 250 ד"ה על. 251 * ע"פ

אמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לרגליה²²⁵ * בארעא²²⁶ *, אמר ליה רב אשי לאמימר, והתניא בין עומד בין יושב בין מוטה.

226* לפנינו ליתא: בארעא. נוראה בערול"נ דהסתפק לדינא אם צריך לדחוק על הקרקע דוקא או דסגי גם על כלי. ורש"י הזכיר לדחוף רגלו בקרקע, וכ"נ מלשון הרמב"ם שצריך לנעוץ עקבו בארץ. וע"ש בערול"נ שכתב דהא דלא סגי כלי ובעינן קרקע דוקא, דהוא לשיטת דפוסל בדיעבד וטעמם משום הללמ"ס, משא"כ להרא"ש והטור שכתבו הטעם שלפעמים המנעל של ב"ד גדול ממדת רגלו ונראה כיוצא מאליו דלפ"ז סגי ע"ג כלי עכ"ד. ונמצא לפי דבריו דבריו רבינו כאן דנראה דגריס "בארעא" דמדוקדק לשיטתו להלן, וראה ציונים 228, 249 דמשמע דפסול בדיעבד מהללמ"ס]. 227 ראה בספר הזכות,

9. שו"ת נודע ביהודה מהדורה קמא - אבן העזר סימן צד

ואומר אני התורה סתמה הדברים וכל מה שדרך בני אדם לעשות בעת חליצת נעליהם כל זה שייך לחליצת נעל דחליצה וכל זה צריכה היבמה דוקא לעשות בעצמה בלי סיוע היבם באחד מהן דאל"כ אלא שהיבם היה עושה אחד מהם לא נעשית החליצה בשלימות על ידה. ומזה הטעם נראה לענ"ד לתרץ קושיית הרא"ש שתמה שם על הרי"ף ור"נ גאון שפוסלים בקשר למעלה מארכובה וכתב הרא"ש במנעל שלנו שיכול לעמוד בלי קשירה למה יופסל אם חלצה בלא קשירה דהיינו בהתיר הוא וחלצה היא. ולכן רצה לפרש מה שפסלו בגמרא התיר הוא וחלצה היא היינו במנעלים שלהם שאינם יכולים לעמוד ברגל בלי קשירה. וכן בקשר למעלה מארכובה אבל במנעל שלנו למה יופסל. ותמה שם על הרי"ף ור"נ גאון, ולדידי ניהא דמה בכך שיכול לעמוד ולהתקיים על הרגל בלי קשירת מ"מ כיון שדרך העולם להתיר קשרי נעליהם בעת שחולצים נעליהם מעל רגליהם גם התרת הקשר שייך למצות חליצה:

וממילא כיון שדרך העולם בעת ששולפים נעליהם שמגביה הרגל מעל הארץ דמי פתי ידחוק רגלו בארץ וישלוף נעלו ורגלו דחוק, הא ודאי שדרכם להגביה רגלם כדי שיהיה נוה לחלוץ א"כ הגבחה הרגל שייך לחליצה כשם ששייך התרת הקשרים להרי"ף והגבחה הרגל הוא שייך לחליצה אחר התרת הקשרים כי הקשרים אדרבה נוה להתיר בעת שרגלו דחוק אבל שליפת המנעל קשה מאד בעת שהרגל דחוק בארץ ולכך אי לא דחיס רגלו קודם החליצה א"כ רגלו מוגבחה ועומדת על ידו של היבם בעצמו וכבר עשה הוא התחלת חליצת המנעל ולכך פסול שהיבמה צריכה שתעשה כל עניני חליצה בעצמה ...

10. ערוך לנר מסכת יבמות דף קג עמוד א

בגמרא לאו בר אובא חליץ. לכאורה י"ל מאי קמ"ל רב אשי בזה פשיטא אם הם עקומי רגלים דלא חלצי ובשלמא לשיטת הגאון שהביא הרי"ף דרב אשי למאי דקאמר אמימר קאמר ולי' לא ס"ל י"ל דהיא גופא קמ"ל דלא ס"ל כאמימר אבל לשיטת הרי"ף דס"ל כוותי' קשה, וי"ל משום דאמימר לא קאמר רק מי שהולך אליחתא דכרעא דהיינו אעלינו של רגל ויש ג"כ עקום רגלים שהולך על אצבעות רגלים או ששוקו עומד באמצע הרגל והם ודאי ג"כ אין חולצין דאל"כ ל"ל לאמימר לתרץ דיהיב לאחר וחליץ ולא מתרץ דסמוכות הרגלים איירי בעקום רגלים כהאי גוונא וא"כ אפשר דבר אובא ובר קיפוף היו עקומים בכה"ג ולכן קאמר מדאמר אמימר דמסגי אליחתא לא חליץ ה"ה ג"כ הני וזהו דפרט הרמב"ם הני ג' גווני עקומי רגלים ואין דרכו להביא מה שלא הזכיר בגמרא אבל לפ"ז א"ש דהכא הזכיר כן:

11. שערים מצויינים בהלכה

מן הארכובה ולמטה כשרה, ורמינהו רגלים
פרט לבעלי קבין כו'. פי' דקתני במשנה

כתב בס' החינוך (מצוה תקצט) בזה"ל,
ויזהר שלא יהיה המנעל ארוך כ"כ שיעלה
למעלה מן הארכובה שזה ג"כ הוא מעל דמעל,
אבל למטה מן הארכובה אינו ודאי מעל דמעל.
והנה החת"ס (אהע"ז ח"ב סי' סט בא"ד)
הקשה על לשון זה שכתב החינוך דאינו ודאי
מעל דמעל, דמשמע דמספקא ליה, ובמתני'
מפורש דמן הארכובה ולמטה כשרה, וכן
מבואר בגמ' כאן, וכתב דאפשר לומר דמספקא
ליה להחינוך אי קי"ל כרב פפא או כרב אשי,
עי"ש שהאריך בזה. והחת"ס מסיק (שם) שאם
יסכימו עמו ב' גדולי הדור אפשר להתיר, וע"כ
שלח תשובתו להגרע"א, והגרע"א העיר לו
בתוך תשובתו (ח"א פסקים סי' צח) גם על
ענין זה, עי"ש.

12. ערוך לנר מסכת יבמות דף קג עמוד א

בגמרא ת"ש אך מסיך הוא. י"ל למה פריך מכל הני ולא ידע דיש לתרץ לישנא מעליא נקיט ועוד דפריך
שלא כסדר הכתובים דבתחלה ה"ל להקשות מקרא דעגלון ואח"כ מקרא דיעל ואח"כ מקרא דשאל
ואח"כ מקרא דמפיבשת וי"ל דסדר הש"ס הקושיות באופן דמקשה החמור חמור לבסוף בדרך אם תמצא לומר
ולכן מתחלה פריך ממפיבשת דלא קשה כ"כ דידע די"ל לישנא מעליא נקיט דחס הפסוק על כבוד הצדיק
דציער על צרת דוד אף שהי' יורש המלכות המגיע לו מבית אביו ולא עשה רגלו מיום לכת המלך אכן סמך על
קושיא האחרת משאל דהי' סובר דבזה לא שייך לישנא מעליא דלא מספר בזה צדקת שאל להיות חס
על כבודו ומתריך אעפ"כ לישנא מעליא ועל זה פריך מקרא דעגלון דהי' סובר דלא שייך דחס רק על כבוד
מלך ישראל אבל לא אכבוד עגלון שהוא מאה"ע ואחר שתירץ גם על עגלון כן פריך מיעל דהי' סובר
שהיתה נהנה מעבירה כדפריך לקמן ולכן הי' סובר דגם אם חס הכתוב על כבודו של עגלון על אשר נמצא בו
דבר טוב שקם מעל הכסא וגם שרות יצאת ממנו מכ"מ בסיפור ענין דבר עבירה ודאי לא חס על כבוד יעל
ואעפ"כ מתרץ לישנא מעליא משום דלא חטאה כדמתרץ לקמן וע"ז פריך והא קא מתהני מעבירה וא"כ למה
הקפיד קרא אכבודה ומשני:

13. תוספות מסכת יבמות דף קג עמוד א

והא קא מתהניא מעבירה - ליכא למימר דפריך אמאי לא מסרה עצמה שהרי קרקע עולם היא כדאמר גבי אסתר
ועוד כי הוא לא היה מאנסה ואדרבה היא שדלתו בדברים להכריעו להביאו עליה כדי להתיש כחו להציל ישראל
אלא פריך אמאי משבחה הכתוב כל כך דכתיב תבורך מנשים וגו' ואמרינן בנזיר (דף כג: ושם) ובהוריות (דף
י:) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה פירוש מאמהות לפי שהיו נהנות מן הביאה ויעל לא היתה נהנית מן
הביאה ומשני דודאי לא היתה נהנית משום דטובתן של רשעים כו' ואההיא מילתא קיימא הך פירכא בנזיר (דף
כג:) ובהוריות (דף י:).

14. מכתב מאליהו [ח"ג ע' 149-150]

ביאור הדברים: גדר הרגו בלבד הוא, מדרגה בה האדם אינו נהנה כלל מהנאות גשמיות. הוא מתרחק כל כך מעניני העולם הזה, עד שההנאה הגשמית לא נחשבת לכלום בעיניו. אדרבה, היא מאוסה ומשוקצת בעיניו, כיון שעלולה לקרבו אל הגשמיות שכה בורח ממנה, ולהרחיקו מהרוחניות ח"ו. דבר זה ברור הוא, שהרי ה"מסילת ישרים" כתב על מדרגת הטהור: "ולא יכווין אל ההנאה והתאוה כלל", וזה יתכן רק אם באמת אינו נהנה. כבר גילה אא"ז הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל את היסוד הזה בסוגיא דמסכת נזיר (כ"ג:): בהא דאמרו ביעל שעשתה העבירה לשמה, לשם הצלת כלל ישראל, ונחשב לה כמצוה; ומקשה הגמרא: "והא קא מתהניא מעבירה", ומשיבה: "טובתם של רשעים אינה אלא רעה אצל צדיקים". פירוש: שלא נחשב אצלה להנאה כלל, אלא אדרבא, מאסה

בוה תכלית מיאוס. והקשה הגרי"ס זצ"ל: מה איכפת לן אם נהנתה גם כן מהעבירה, הרי היתה צריכה לעשות את עצם המעשה לשם הצלת כלל ישראל? ותירץ, שעבירה לשמה נחשבת כמצוה רק אם העבירה נעשתה אך ורק לשם מצוה (לפי הגדרים שמותר לעשותה, כגון כאן, לשם הצלת כלל ישראל). אולם, אילו היתה לה הנאה כלשהי, היה זה פוגם בכוונה לשמה ולא היו משבחים אותה כעושה מצוה.

למדים אנו מדבריהם, שאם נהנה אדם בשעה שמשמש בעניני עולם הזה – בהכרח מכווין גם לשם הנאה. נמצא, שגדר הטהרה – שאינו נהנה כלל מהמעשים הגשמיים ההכרחיים שעושה ומכווין רק "אל הטוב היוצא מהמעשה", כגון שאוכל למען יתחזק גופו ויהיה בריא, וזאת רק למען עבודת בוראו, ובהנאה הגשמית הוא מואס ואינו רוצה בה.

15. ספר בראשית פרק

(ב) וירא אתה שכם בן חמור החוי נשיא הארץ ויקח אתה וישכב אתה ויענה:

16. אור החיים על בראשית פרק לד פסוק ב

וישכב אותה וגו' - יתבאר על דרך אומרם ז"ל ו במעשה יעל שהנאתם של רשעים צער הוא אצל הצדיקים, והוא אומרו וישכב אותה, הגם ששכב אותה כדרך איש ואשה, ומן הטבע שתהנה האשה, אע"פ כן לא מלבד שלא נהנית אלא אדרבה עינוי היה לה, והוא אומרו "ויענה", והיו הדברים נכרים בה שאין חפצה בו והוצרך לדבר על לבה, דכתיב וידבר על לב וגו':

17. מהר"ל ח' אגדות

כל טובתן של רשעים וכו' כי הצדיק והרשע שני הפכים אי אפשר שההפכים בא תועלת וטובה מזה לזה, ולפיכך אין ראוי לקבל שום טובה מרשע דלא מסתייע מלתא שיהיה טובה בא לו מן הרשע שזה הוא מהפך אל הפך, רק כי הטובה הוא בא לצדיק לרע לו. ודע כי הרשע נחשב אצל הצדיק רע לגמרי, ולפיכך אף הטוב של רשע נחשב רע אצל הצדיק כי מרע לא יצא טובה, וע"כ טובתן של רשעים נחשב רעה אצל הצדיק והבן הטיב:

18. חדושי הרשב"א על מסכת יבמות דף קג/ב

הטיל בה זוהמא. משל לגבורת היצר, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן. נחלש ונפסק, כענין משכהו לבית המדרש (קדושין ל, ב), זקאל כג, ב), והיינו דאמרינן דקא שדו בה זוהמא וכענין (בראשית לד, יד) כי חרפה היא לנו:

19. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף קח עמוד א

אי פסקא זוהמא מיני' או לא. י"מ אי פסקא זוהמא מיני' לאחר עיבודו כמו שפסק מעור בהמה שאין ריחו הראשון ניכר בו, ולא נהיר בעיני דהא קא חזינן, והנכון כשבא נחש על חוה הטיל זוהמא עלי' ועל כל בריות שבעולם ישראל שעמדו על הר סיני נפסקה זוהמא מהם ומן הבריות שהיו שם חוץ מדגים שלא היו שם ולהכי אצטריכי לאליהו להודיענו אי פסקה או לא:

20. שערים מצויינים בהלכה-מסכת שבת

דף קמו. כשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא. פרש"י כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא אליה וכו'. אבל בסה"ק פירשו דלא בא עליה ח"ו ביאה ממשית, אלא ביאה מחשבית, והטיל בה זוהמא בראיה, ואותה הזוהמא היתה הזרעה שלו. ובספר

21. מהרש"א על יבמות דף קג/ב

גמ' בשעה שבא נחש על חוה כו'. הוא מבואר כי האדם נברא בצלם א-להים נשמתו מעליונים גם גופו ממקום טהור מקום המזבח שמשם משתיתו של עולם ושהוא יחיד בתחתונים כה' בעליונים שע"כ נברא יחידי וכשבא הנחש על חוה ע"י חטא שאכלו מעץ הדעת כמ"ש הנחש אטעה את האדם שיאכל וימות ואשא את חוה ובוזה הטיל בה זוהמא שיהיה גם האדם ככל שאר הנבראים להיות דבק בו צד הטומאה עד שבאו ישראל להר סיני שאז פסקה זוהמתן וחזרו להיות בצלם א-להים ...

22. שערים מצויינים בהלכה

ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן. מבואר דפיסקת הזוהמא תלוי בעמידתן בהר ולא תלוי בקבלת התורה. וכן כתב בתשו' הראב"ד (סי' יא) לפרש בהגדה אלו קרבנו לפני הר סיני, שהיתה הנאה לישראל, כדאמרינן כאן ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן. [ובכן יהודע מפרש,

23. ספר בניהו בן יהודע על שבת דף קמו/א

ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן. י"ל למה תלה פסיקת הזוהמא במעמד הר סיני, והוה ליה למימר ישראל שקבלו התורה פסקה זוהמתן, ונראה לי בס"ד על פי מה שכתב הגאון מהר"י ז"ל בי"ד דהאש מגרש ארס הנחש הנדבק בפירות וכל מיני מאכל, ולכן כל פרי המתבשל אף על פי שנאכל כשהוא חי בלא"ה הנה הוא יהיה נקי על ידי הבישול מן חלק הזוהמה והוא משובח בכך טפי מן החי, כי טבע האש לגרש ארסו של נחש. גם ידוע דמעמד הר סיני היה בו דבר פלא, כי האש שירדה מן השמים גירשה את האויר של כל אותו המקום שהיו

עומדים בו כל ישראל ונעשה החלל ריקן מן האויר, והיו ישראל חיים אותה עת בנס, כי אי אפשר לבריה לחיות בלתי שאיבתה האויר, ולכן כתיב [שמות כ' ט"ו] וכל העם רואין את הקולות, שראו את הקולות ממש מהלכין בתוך חלל אותו מקום ומגיעים ודופקים בתוף שבאזניהם, כי מניעת האדם מראיית הקולות הוא מכח שהחלל מלא אויר עד שנדבק בעינים ממש, לכך אין רואין הקולות העוברים בתוכו, וכמו שכתב הרב אפיקי יהודה בזה באורך, ועל כן אם איש גשמי מגרש ארס הנחש שהוא הזוהמה הנזכרת, כ"ש איש קדוש שהיה במעמד הר סיני באותו מקום שעמדו בו ישראל ולכן פסקה זוהמתם, נמצא פסיקת הזוהמה לא היתה מכח קבלת התורה שאמרו נעשה ונשמע, אלא היתה מחמת עמידתם אצל הר סיני ששם ירד איש של מעלה וגירש את האויר וממילא פירש ודחה ארס של נחש שהיה דבוק בהם, לכך תלו הדבר במעמד הר סיני, ולכך יש מצות עשה בזכר מעמד הר סיני בכל יום:

24. ערוך לנר מסכת יבמות דף קג עמוד ב

בד"ה יהיב לי. במתכוון עבד. עיין בנ"י ובמהרש"א אכן אכתי לא מבואר למה עשה אביי במתכוון כן ואם רצה לחלוק למה לא חלק בפירוש, ולענ"ד י"ל כדאמרינן בהרבה מקומות דרב יוסף חלה ושכח תלמודו ואתא אביי לאדכורי' והכא נמי אביי הי' מסופק אם רב יוסף שכח המשנה במה שהתיר לחלוץ לכתחלה באינו שלו או אם יש לו טעם ולכן עשה מעשה אחר שג"כ הוא נגד המשנה לראות אם זוכר רב יוסף המשנה וכן הי':

25. תוס' רבנו פרץ

ז"ל אקניי¹⁰⁴ ליה, [פסק]⁸³, ועתה אין רגילות להקנותם, כיון שהמנעלים עשויים לשם כך מיסתבר כי יהבו ליה אדעת דעבוד מצוותיה אקנו ליה ב"ד.

26. ים של שלמה מסכת יבמות פרק יב סימן יט

דין אם חליצה במנעל שאינו שלו, או בסנדל של עץ המחופה עור, או של שמאל בימין, חליצה כשירה, דוקא בדיעבד, וביארנו, דב"ד צריכין להקנות המנעל ליבם, ומתנה על מנת להחזירו שמה מתנה, וסנדל, או מנעל, הגדול מאד, עד שאינו ראוי לילך בו בלא קשירה, פסול אפילו בקשירה, ואם המנעל גדול, ויכול לילך בו, או שהוא קטן, וחופה רוב רגלו, חליצה כשירה בדיעבד, וביארנו, דצריכה האשה לחלוץ המנעל, ולזרקו בכחה מידה על הארץ, בפני היבם והדיינים:

... ומשום הכי צריך לדקדק, שאם מנעל הב"ד גדול מאד, שיעשה מנעל אחר, וכן ראיתי הלכה למעשה, במקום צוותא דרבוותא, ומשום הכי נראה על דרך הנכון, שהב"ד ידקדקו בדבר, שיהיה להן ג' מנעלים לכתחלה, גדול, ובינוני, וקטן, והא ראייה, הא דלכתחלה אין חולעין במנעל שאינו שלו, כ' הרשב"א (ד"ה נעל) דגזרו אטו מנעל גדול, או קטן, דכל שאינו שלו, אינו עשוי למדת רגלו, א"כ מנעל דבי דינא, איך יהא ראוי לכל אחד, ומשמע מסוגיא דשמעתא לקמן, דמנעל דבי דינא הוא, שיהא מתוקן ומוכן לכל חליצה, א"כ אי אפשר שיכוון לכל אחד, וזימנין דאתי לידי תקלה, אבל מכל מקום אין כאן חיובא כ"כ, רק שיהיה מיוחד לכל

ב"ד מנעל בינוני, ואם רואין שאינו מתכוון, יתקנו אחר, כמו שהיה בימי הקדמונים, וטעם דמנעל שמאל נמי, משום שאינו מכוון לו, ומשום הכי כתב הא"י, כתב ר' שמחה, שהיבם הולך בו ג' פסיעות קודם חליצה, והיינו כדי לראות אם הוא מכוון לו, וכן הוא בתשובת מהר"ל לוי, אמנם הא"ע (טור סימן קס"ט) כתב, להלוי בו, כדי להראות שהוא שלו, ואלו דברי אלהים חיים.

ומסקינן בסוגיא, אביי הוי קאי קמיה דרב יוסף, אמר ליה רב יוסף לאביי, הב ליה ליבם סנדלך, לחלוץ בו, יהיב ליה אביי (מנעל) [סנדל] שמאל, א"ל רב יוסף אימר דאמרי רבנן במתניתין של שמאל חליצה כשירה, בדיעבד, לכתחלה מי אמרי, אי הכי, סנדל שאינו שלו נמי, א"ל, הכי קאמינא, הב ליה ואקני ליה, וכן הלכה, וכתב גימוקי יוסף, דקניי"ל מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, ולפי הטעם שפירשתי, דמנעל שאינו שלו אסור, משום דאינו מכוון הוא, א"כ מאי מועיל הקנאה, אלא צ"ל, דהמנעל של אביי היה רואה רב יוסף ומרגיש שהיה מכוון לו, ותדע, מאחר שיש לב"ד מנעל חליצה, למה לא חליץ רב יוסף במנעל ב"ד, אלא בודאי לא היה מכוון למדת רגלו, רק אותו של אביי, ואעפ"כ לא יצא גזירת חכמים, שגזרו על מנעל שאינו שלו לכתחלה, משום הכי צריך הקנאה, ומכאן מוכח, דאפילו מנעל של ב"ד צריך להקנות ליבם קודם חליצה, וכן אנו נוהגין,

והיבם מגביה אותו, וקונה אותו, וכתב הגאון מהר"י ברונא, שצריכים להקנות לו במתנה גמורה, כי אין הכל בקיאתו בדין זה ע"כ, ואינו יודע למה החמיר, הלא אינו מעכב ההקנאה, רק לכתחלה עבדינו הכי להיות שלו, ובתשובה ראיתי, שגדול אחד כתב שלרווחא דמלתא מקנה לו, מאחר שהוא מנעל של ב"ד, חשוב שלו, ודומה לאתרוג של הקהל, שכתב הרשב"ם (ב"ב קל"ז ע"ב, ד"ה ואם לאו) שכולן יוצאין בו, ואין צריכין לפרש להדיא, שכל אחד מקנה לחבירו על מנת להחזיר, דאמרי' לב"ד מתנה כו', הכא נמי הכי, ואומר אני, דלא דמי כלל, חדא, דאתרוג רגילין כולן ליתן חלק להוצאות האתרוג, ויש בו תפיסה קצת, ועוד, גבי אתרוג שייך לומר שפיר לב"ד מתנה, דהא כולן צריכין לו, וכאלו הותנו דמי, אבל בר מיניה, וכי כולן צריכין למנעל חליצה, אלא באם יצטרך ימצא המנעל של ב"ד מזומן, על כן צריך להקנות לו, אף שמצאתי בשם ר"י מפרי"ש במרדכי (סימן קי"ט) שאם המנעל מיוחד לכך, אין צריכין להקנות לו, אבל כמו שכתבתי תפסו רוב העולם, ועיקר, אבל מה שכתב בתיקון חליצה של הגאון מהר"י סג"ל, שחולצת המנעל מן הרגל, ומגבהת אותו, כדי לקנות, ולהפילה מידה בקושי לארץ, בפני הדיינים, לא ידעתי טעם להגבהה זו, ולהשליכה זו, ואמת, שהרמב"ם (ה' יבום פ"ד ה"ו) כ' וחולצת המנעל, ומשליכתו לארץ, אבל הגבהה לא הזכיר, ואף זו אינו טעם, ואפשר שפסק הגאון מהר"י סג"ל, על פי הרמב"ם, שתשליכנו לארץ, ואי אפשר בלא הגבהה, טעו התלמידים, וכתבו בשמו, שתגביה אותו לקנות, וטעם הרמב"ם, אפשר, משום דסבר, האי בפניו דכתיב בקרא, קאי נמי אחליצה, כלומר, שתהא החליצה בפניו, והיינו להשליכו בבזיון, כמו הרוק, מלפניו, ומהר"י ברונא כתב הטעם שמשליכים אותו לארץ, כדי שלא יאמרו מנעל שלה היא, והיא חולצתו, ליטול את שלה, לכך משלכת אותו בבזיון, להודיע, שלא מחמת שהוא שלה, אלא לבזותו בפני הדיינים, כעין הרוק שירקה בפניו, ואלו ואלו דא"ח. ובתיקון אחר מצאתי, וז"ל, ושומטת המנעל מעל עקבו, וגוררת המנעל מעל רגלו, וזורקתו בקושי על הארץ לפני הדיינים, ובראייתם, ואחר שזרקה אותו על הארץ, אז תגביהנו וזורקתו מרחוק שנית, כך קבלה בדינו, וסוד הוא עכ"ל, ומאחר שנעלם הסוד ממני, אין לי אלא דברי הקדמונים, ודיו. הלכך, לכתחלה מקנין לו ב"ד המנעל, רק שיכול להלוך בו בלי קשירה, ושיהא כולו עור, ושיהא המנעל של ימין, ואם חסר כל אלו, כשר בדיעבד, חוץ מאם היה קטן, שאינו יכול להלוך בו, או גדול שאינו יכול להלוך בו בלי קשירה, דאף בקשירה פסול, והאשה כשחולצת המנעל, עומדת על רגלה, וזורקת אותו בכחה מידה על הארץ, בפני היבם, ובפני הדיינים:

27. שערים מצויינים בהלכה

הכי קאמינא לך הב ליה ואקני ליה. פי' לכתחלה, כמו שאמר לו דלכתחלה צריך שיהיה שלו. והטעם לזה כתב הרשב"א, דחששו דאם אינו שלו, א"כ אינו עשוי לפי מדת רגלו ממש, ושמה קטן הוא שאינו חופה רוב רגלו, או גדול הוא שאינו יכול להלך בו. וכ"כ הרמב"ם (יבום פ"ד הי"ט), ובמ"מ מובא טעמו של הרשב"א. וכ"כ בשו"ע (אהע"ז סי' קסט סי"ד) דלכתחלה צריך לתת המנעל אל היבם במתנה, וי"א שיהלך בו מעט כדי שיהא נראה כשלו. ובכיאור הגר"א הביא הטעם שכתב המרדכי, כדי שיראו שהוא מכוון לרגלו. והריטב"א כתב, דלכתחלה צריך שיהא שלו, לקיים הכתוב נעלו דמשמע שלו. והקשה

והיאך לא היה לרב יוסף נעל חליצה, הא איתא במס' סנהדרין (ז:): דצריך שיהיה לב"ד כלי הדיינים שופר וסנדלא כו', ותירץ שלא היה רב יוסף בבית דינו, ודרך מקרה בא המעשה. ועיין בדרכי משה (ח"מ סי' א) דצריך להיות לדיינים מוכן הסנדל כמו שאר כלים. ועיין בב"ח (שם) דרבינו האי לא הזכיר סנדל לחליצה בכלי הדיינים, דס"ל דאינו חיוב, שהרי לכתחלה צריך שיהא הסנדל משלו, והביא ראיה מכאן דלא הו"ל לרב יוסף במזומן בב"ד סנדל, עי"ש.

28. שערים מצויינים בהלכה

איסור מטומאה לא גמרינן. פרש"י שהלכות טומאה חידוש הוא. וכן איתא במס' סוכה (יח.) שאני הלכות טומאה דהכי גמירי להו, ופרש"י דגמירי להו מסיני דאין לבוד באמצע, ומהלכה לא גמרינן מידי אחריתי. והבאנו (שם) ממס' אהלות (פ"ב מ"ה) דאם חסר מקצת מן הכזית של מת טהור הוא, ולגבי איסורין אמרינן חצי שיעור אסור מן התורה. ובערוך לנר הקשה מגמ' חולין (י:) דילפינן ענין חזקה מבית המנוגע לענין איסורים בין לקולא ובין לחומרא, ונשאר בצ"ע. ונראה לי דלא קשיא, דדוקא בדבר שאין שום סברא, כגון ענין לבוד ופחות משיעור דזהו חידוש לא גמרינן מטומאה, אבל ענין חזקה סברא הוא, דלא שייך לומר דעד שהלך ממקום הנגע עד פתח הבית נפחת שיעורו, וסברא הוא להעמיד הדבר על חזקתו שהיה, ודבר כזה ילפינן שפיר מטומאה.

29. שערים מצויינים בהלכה

פירשו הרמב"ן והרשב"א, משום שנראית כמו שנבנית מעבודה זרה, אי נמי משום דכל למצוה מאוס. אבל בתוס' הרא"ש כתב, דלא משמע שיהא אסור משום מיאוס, שאין מצוה העשויה להדר לפני המקום כמו שופר ולולב, אלא נראה הטעם משום דהוי סנדל שאינו שלו, אי נמי לכתחלה גנאי הדבר לעשות שום מצוה בשל עכו"ם. ומה שכתב הרא"ש שאינו כמו שופר ולולב שעשוי להדר לפני המקום, נראה כוונתו שבאים לרצות לפני המקום כדאיתא במס' ר"ה (טז.) וסוכה (לז:), משא"כ מצות חליצה, והרא"י לזה דמצותן בכל שנה ושנה בזמן, משא"כ חליצה באם מזדמן מעשה כזו, ואנו מתפללין אחר מעשה החליצה שלא יבואו בנות ישראל לידי חליצה ויבום.

הלכתא אחד סנדל המוסגר כו' ושל עכו"ם לא תחלוץ, ואם חלצה חליצתה כשרה. ע"י ברש"י הטעמים לכל אלו, ואי משום איסור הנאה – חליצה לאו הנאה, דמצות לאו ליהנות ניתנו. והא דאסור לכתחלה

30. תוספות הרא"ש מסכת יבמות דף קג עמוד ב

ושל ע"ז לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה. פרש"י ומיירי בע"ז של עכו"ם וכיון דראויה ע"י ביטול לא מיכתת שיעורה, והא דאמרינן בפרק כיסוי הדם שופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע לא יצא ומפרש התם משום דע"ז כתותי מיכתת שיעורי' התם מיירי בע"ז של ישראל דלית לה ביטול, והא דנקט בסיפא דמילתיה של תקרובת ע"ז חליצתה פסולה ה"ה דהוה מצי למימר בסנדל של ע"ז של ישראל אלא ניחא ליה למינקט כולה מלתא בע"ז של עכו"ם, והא דקאמר לא תחלוץ בו לכתחלה לא משמע שיהא אסור משום מיאוס שאין זו מצוה העשויה להדר לפני המקום כמו שופר ולולב, אלא נראה דטעמא משום דהוי סנדל שאינו שלו, ושל ע"ז דנקט לאשמועינן דאפ"ה כשרה, א"נ לכתחלה גנאי הדבר לעשות שום מצוה בשל ע"ז.

1. פתח עינים על יבמות דף קג/א

והרמ"ע במאמרות מאמר תקור דין חלק ה' סי' יו"ד וי"א כתב דנתעברה ומשם יצא ר' עקיבא עש"ב. ור' יוחנן נמי סבר דרשת שמי כה מעיד רק יאמר שמי כה מעיד שלא נהנית: והא קא מתהניא וכו' טובתן של רשעים וכו'. על פי האמור יש מי שפירש כונת הכתוב מז' צ"ז אוהבי ה' שנאו רע שומר נפשות חסידיו מיד רשעים יצילם אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה. הכונה אוהבי ה' כמו יעל שנאו רע שונאים לרשע דטובתן רעה היא לצדיקים. וכי תימא איך באה יעל לעשות כדבר הזה לז"א שומר נפשות חסידיו כלומר נפשות חסידיו מיד רשעים יצילם דהנשמות עשוקות בסט"א יצילם כמו הכא ביעל שהיו בסיסרא נשמות עליונות ולזה הוצרכה יעל להיות עמו להוציא לאור הנשמות הקדושות אשר בו וזהו שאמר אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה ס"ת רבי עקיבא משם יצא ר' עקיבא. [ואפשר לרמוז כי ר"ת שומר נפשות חסידיו הוא נחש רמז שהנחש עשק נפשות חסידיו ועיין בקונטרס זה בגטין פ' הנזיקין מ"ש בעניותי על דברי הרב מהר"ם שיף שפקק בזה שרבי עקיבא יצא מסיסרא ע"ש]:

2. משנת רבי אהרן

משנת רבי אהרן

רח

נקיים בתכלית, וזוהי מעלה גדולה מאד וזכות נישאה כי יקשט מעשיו ומחשבותיו לכבוד התורה.

מבחן מהות האדם – היחס לרוחניות

- פרשת יעקב ועשו -

א) ויותר יעקב לבדו וגו' (בראשית ל"ב, כ"ד) וברש"י: שכח פכים קטנים וחזר עליהם, ובחולין (צא, א) אמרו ע"ז: מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. הענין בזה הוא דיסוד מוסד בתורה הוא: ושמרתם את משנתתי, וכמו שפירשוהו ז"ל (יבמות כא, א) עשו משמרת למשמרתי, וזהו יסוד כל תקנות וגזירות חכמינו ז"ל, וכן עשתה התורה בעצמה בכמה מקומות, וכגון בגזיר שהחמירה תורה בכמה לאוין חלוקים ומיוחדים על חרצנים וזג וענבים, לחייב על כל דבר בפ"ע, שהוא בגדר סייג לשתית יין, (ע' במד"ר נשא פ"י, ט"ז), ללמדך שגדרי הסייג הן הן גופי תורה. ועד"ז אסרה תורה בכה"ג (ויקרא כ"א, י"ב): ומן המקדש לא יצא, וילפינן מינה (סנהדרין יט, א) לכהן גדול שאינו הולך אחר המטה כשמת לו מת. והוא סייג לאיסורא דזעל כל נפשות מת לא יבוא, ועוד כו"ב. ויסוד הדבר אינו רק משום שלא יפגע באיסור עצמו ולא יבוא לידי חטא, אלא שעצם ההרחקה מן הרע הוא רצון השי"ת, וזהו עצם הטוב *).

והאבות הקדושים שקיימו כל הענינים בתכלית, קיימו גם כל ההרחקות וכל התחבולות להתרחק בתכלית הריחוק מהחטא, וכזה נכללה גם שמינת ממונם. ועל כן יעקב אבינו אף שהיה עשיר גדול בתכלית, חס על פכים קטנים, והכל כדי להיות מרוחק יותר מחטא הגזל, וכדי למנוע צד אפשרות של נסיון בזה מחמת חסרון ממון, והיה כדאי לו להכנס בטורח גדול ובפחד - הכל בשביל הזהירות וההרחקה מן החטא.

ב) זהו מחד גיסא, אך מאידך גיסא מצינו ליעקב, שנטל כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אות כרי ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה, (רש"י בראשית נ', ה' ועי' *).

והנה מורגל לחשוב כי בזר שהוא רופף בתורה שיש להסתפק במועט יותר ואין להרבות בסייגים וגדרים, אך בחז"ל מצינו להיפך, שהחמירו יותר במקום רופף, וכלשונם ז"ל (עירובין ו, א) רב בקעה מצא וגדר בה גדר, וברש"י: עמי הארצים היו ומולולין במצוות והחמיר עליהן לעשות סייג להרחיקן מן העבירה כאדם הגודר בקעה פרוצה לשומרה. והרי זככל שהמצב יותר רפוי צריך יותר גדרים וסייגים. ועיקר החיוב בעשיית גדרים הוא לכל אחד לפי מה שהוא, לפי מצבו הרוחני, אך הכלל הוא להתרחק מן החטא ולהתקרב לעבודה, שלזה מחוייב מן הדין לעשות כל טעדי להגביר החיזוק. ויסוד היסודות בענין הגדרים הוא עמלה של תורה וקבלת עול תורה, שהיא המביאה לידי זהירות. ובגמ' (כ"ב ט"ז, א): ביקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין וכו' ברעת ג"ע בראת גיהנם בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך וכו' אף אתה וגו' ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו תורה תכלין, והרי שא"א להינצל מהיצה"ר בלא זה, גם אם יעשה גדרים וסייגים, וממילא עיקר הגדרים צריך לעשות בזה, וכל ענין שיוכל לגרום להרחיקו מן התורה הרי מתועב בתכלית.

3. ספר השל"ה הקדוש - תולדות אדם - בית חכמה תליתאה (ז)

עוד אבאר הענין בעצם, הנה אנחנו רואים בכל דור ודור החומרות מתפשטות. בימי משה רבינו עליו השלום לא נאסר רק מה שקבל בהדיא בסיני, אמנם הוסיף איזה תקנות לאיזה צורך שראה, וכן אחר כך הנביאים והתנאים וכל דור ודור ודורשינו. והענין, ביותר שיש התפשטות זוהמת הנחש צריך ביותר לגדרים, ופורץ גדר ישכנו נחש. והקב"ה צוה שס"ה לא תעשה שלא לעורר זוהמת הנחש, ובהתפשט זוהמת הדור צריך להתפשטות יותר איסורים. ואילו היה כן בזמן מתן תורה היה כתוב כן בתורה, אבל נכלל זה במה שאסרה התורה, כי הכל ענין אחד. ועל כן צוה השם יתברך עשו משמרת למשמרת, כלומר הכל לפי הענין. ממילא בכל דור ודור כשראוי להוסיף חומרות, אז הכל הוא מדאורייתא, כי מאחר שמתפשט זוהמת הנחש ויוצא יותר מכח אל הפועל, הנה הקב"ה ברא יצה"ר ברא תבלין, כי אז צריכים אנחנו להתעוררות עליון להמשיך האסורין מכח אל הפועל, עד לעתיד נתדבק במקור העליון, ודי בזה למשכיל ולמבין: